

Boekbesprekingen

Hazelmuisen in nesten

Evenals in Nederland is de hazelmuis *Muscardinus avellanarius* in Vlaanderen een beschermde en vermoedelijk sterk bedreigde soort. In 2003 is onderzoek gestart naar de status van de soort, om overheden en terreinbeheerders inzicht te geven in de wenselijkheid en de aard van te nemen beschermingsmaatregelen.

Het livijge en zeer gedetailleerde rapport bevat alle bekende historische waarnemingen in Vlaanderen en de resultaten van het verspreidingsonderzoek tot en met 2006. In 2006 brachten 43 vrijwilligers van de Vlaamse Zoogdierenwerkgroep de habitatkwaliteit van de bossen minutieus in kaart. Alle min of meer geschikte habitatplekken werden uitgekamd op aanwezigheid van de hazelmuis. Naast zichtwaarnemingen en dode hazelmuizen (ook schedels in braakballen), werd gezocht naar nesten en specifieke knaagsporen. Indien de situatie niet afwijkt van die in eerder beschreven onderzoek wordt in het rapport daar naar verwezen.

Uit het onderzoek blijkt dat de hazelmuis in de Vlaamse bossen waarschijnlijk niet meer voorkomt,

behalve in de oostelijke helft van de Voerstreek. En dat het ook daar niet goed zal gaan zonder beschermende maatregelen. Het rapport bevat, naast een toekomstvisie op de metapopulatie van de hazelmuis, dan ook gedetailleerde beheermaatregelen en een planning voor verder onderzoek.

Het rapport is niet alleen uiterst nauwgezet in vermelding van alle relevante gegevens per locatie, het is ook heel mooi uitgevoerd. Van 29 gebieden is een (duidelijke) satellietfoto of hoogtekartaar opgenomen, waarin het gelopen en onderzochte traject is ingetekend. Van de bosranden, ruigten en struvelen tussen landbouwpercelen en langs paden zijn tussen de beschrijvende teksten landschapsfoto's geplaatst van een uitnemende kwaliteit. In de tekst is aangegeven welke soorten bomen, struiken en relevante lage planten ter plaatse aanwezig zijn en of deze een geschikt habitat vormen. Om een voorbeeld te noemen: de beschrijving van het Broekbos (36 ha) beslaat drie pagina's, met daarop twee satellietfoto's, zes landschapsfoto's, een opname van een nestje en één van een hazelmuis.

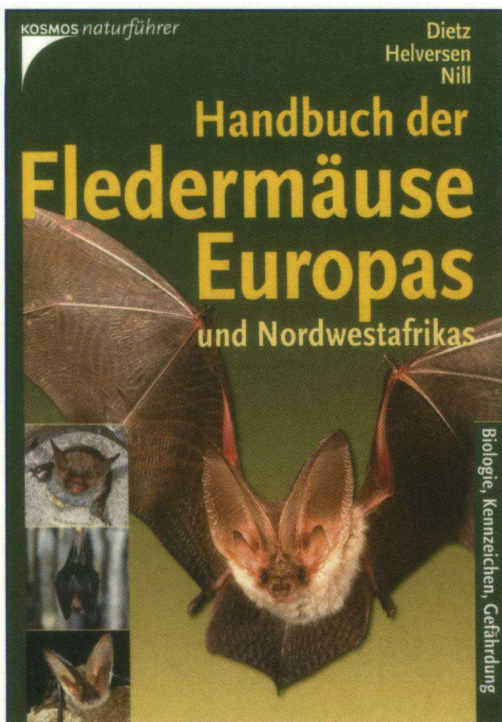
Een prachtig rapport, dat voor eenieder die onderzoek naar hazelmuizen wil doen zeer instructief is, omdat het ook een goede beschrijving van de onderzoeksmethoden bevat. Daarbij zal men zich verbazen over de efficiency waarmee dit rapport tot stand is gekomen: een traject van 686 km is onderzocht in 882 manuren, waarvan 294 uur gereisd werd naar en van de inventarisatiegebieden. De rapportage werd in iets meer dan 400 uur gerealiseerd.

Alice Pillot

- Verbeylen, G. en G. Nijs. Hazelmuisen in nesten. Inventarisatie 2006 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaanderen, met bijzondere aandacht voor de Zuid-Limburgse bosreservaten. Rapport Natuurstudie 2007/2, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen, België. 179 pp. Aan te vragen via goedele@zoogdierenwerkgroep.be. Meer info op www.hazelmuis.be.

Handbuch der Fledermäuse Europas und Nordwestafrikas.

Wat krijg je als een topnatuurfotograaf zoals Dietmar Nill, een professor die sinds vele jaren

zijn sporen verdiend heeft in het vleermuizenonderzoek zoals Otto von Helversen en een gedegen en gedreven onderzoeker zijnde Christian Dietz zich samen achter één boek scharen? Inderdaad: een referentiewerk van formaat. Van bij de eerste pagina is het duidelijk dat dit een boek is waaruit men iets kan bijleren over vleermuizen. Zo wordt de biologie en evolutie van de vleermuizen zeer grondig uit de doeken gedaan. Interessant is het kaderstukje over de evolutie van de Kleine en de Gewone dwergvleermuis aan de hand van het moleculair onderzoek. Ook het hoofdstuk over de vlucht en echolocatie geven nieuwe inzichten en nog niet eerder gepubliceerde grafieken.

In het deel over de jacht staan de meest fantastische foto's; bv. van een grote rosse vleermuis met een zangvogel in zijn bek, die is gewoonweg uniek. Aanvullend wordt er aandacht besteedt aan voedselonderzoek gekruid met foto's van insectendeeltjes.

Ten slotte gaat men dieper in op de jaarcyclus van de Europese vleermuizen, waarbij zwerm-, overwinterings- en baltsgedrag besproken wordt. Ook leuk is het stuk over populatiedichtheden waar men kan vaststellen dat de dichtheden van enkele

algemeen voorkomende soorten vleermuizen zoals de gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en vale vleermuis liggen tussen die van de gier-en boerenzwaluw.

Eindelijk ook eens een boek dat wat aandacht besteedt aan ectoparasieten met uiteraard de erbij horende foto's.

Het deel rond bedreigingen en bescherming licht een aantal dringende problemen toe, doch ook enkele waardevolle pogingen om het tij te keren. Daarentegen had het hoofdstuk over bat-detectoren iets uitgebreider mogen zijn.

De determinatietabel bespreekt meer soorten dan deze vermeld in de reeds bekende determinatietabel van Dietz over Europese soorten (die men op internet kan downloaden). Zo wordt er extra aandacht besteedt aan Noordafrikaanse en Aziatische soorten. Sta zeker even stil bij de tabel om de baardvleermuizen van elkaar te onderscheiden. Buiten het feit dat een zeker onderscheid tussen *Myotis aurascens* en *Myotis mystacinus* nog niet echt mogelijk is, is het daarentegen wel al mogelijk om *Myotis alcaethoe* met grote zekerheid te herkennen tegenover een *Myotis mystacinus* of *brandtii*. Op basis van deze kenmerken mag het duidelijk zijn dat het niet zo lang meer zal duren voor deze soort bij ons aangetroffen wordt. Ook de determinatie binnen de *Pipistrellus* soorten wordt duidelijk besproken en biedt goede perspectieven om alle *Pipistrellus* soorten in de hand van elkaar te onderscheiden.

Ten slotte zijn er de individuele soortbesprekingen, waar men begint met de vliegende honden (*Pteropodidae*) of de Nijlroutette om vervolgens enkele Noordafrikaanse soorten te bespreken zoals o.a. de Thebaanse spleetneusvleermuis en de gewone rondbladneus, hierna worden de 5 soorten hoefijzerneuzen aangekaart om tenslotte te eindigen met de grote groep van de *Vespertilionidae*. Hierbij worden soorten zoals *Myotis aurascens*, *Myotis alcaethoe*, *Myotis oxygnathus* (voordien *Myotis blythii*), *Myotis punicus*, *Nyctalus azoreum*, *Plecotus macrobullaris*, ... grondig besproken, alles steeds voorzien van unieke prachtige foto's. Elke soortbespreking wordt ook afgesloten met een uitgebreide literatuurlijst. Eigenlijk opmerkelijk om vast te stellen dat dankzij het moleculair onderzoek de teller voor het aantal Europese soorten thans op 38 staat.

Jammer dat hij niet in het Nederlands bestaat want dit zou een grote drempel wegnemen voor vele vleermuisonderzoekers. Al bij al een fantastisch boek dat in geen enkele bibliotheek van elke zichzelf respecterende vleermuisonderzoeker mag ontbreken.

Alex Lefevre

- Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill .Handbuch der Fledermäuse Europas und Nordwestafrikas. 400pp.
Uitgeverij: Kosmos, Stuttgart ISBN: 978-3-440-09693-2